

Ytringsfrihet

Statsrett, JUS2111, H2018

10. oktober 2018, Anine Kierulf

1. Innledning

2. Hva er ytringsfrihet?

- a. Forholdet til tankefriheten
- b. Omfang
- c. Kort om tolkning
- d. Juss eller idehistorie?

3. Hvorfor beskytter vi ytringsfrihet (og hvorfor er sånt exfac-stoff rettslig relevant)?

a. Opplysningstenkningen, mennesket i sentrum

Hobbes, Locke, Rousseau – samfunnskontrakten

Kant – mennesket som mål i seg selv. Individenes rasjonelle dømmekraft

Mill – samfunnets felles nytte, sannhetssøken, skadeprinsippet

b. Moderne begrunnelser for ytringsfrihet

Den personlige autonomi og frihet

Sannhetssøken

Demokrati

Til refleksjon. To kollektive, «konsekvensialistiske», én indivdfokusert

(Skepsisbegrunnelsen)

4. Ytringsfrihetens rettslige beskyttelse

a. Et hurtigstreiftog gjennom historien:

Antikken

Opplysningstiden

Eneveldet, særlig om sensur

Omkring Grunnloven

1800-tallet

1900-tallet

2000-tallet

b. Ytringsfrihetens rettslige grunnlag i Norge i dag

Grunnloven § 100

Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk utenfor anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

EMK art 10

1. Enhver har rett til ytringsfrihet. Denne rett skal omfatte frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet og uten hensyn til grenser. Denne artikkel skal ikke hindre stater fra å kreve lisensiering av kringkasting, fjernsyn eller kinoforetak.

2. Fordi utøvelsen av disse friheter medfører plikter og ansvar, kan den bli undergitt slike formregler, vilkår, innskrenkninger eller straffer som er foreskrevet ved lov og som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, territoriale integritet eller offentlige trygghet, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, for å verne andres omdømme eller rettigheter, for å forebygge at fortrolige opplysninger blir røpet, eller for å bevare domstolenes autoritet og upartiskhet.

SP art 19, andre.

5. Ytringsfrihetens rettslige begrensninger

a. Innledning

Rettslige krav til inngrep i ytringsfriheten

Mer om tolkning – hvordan finner vi ut hva meningsinnholdet er?

Språklige utfordringer ved ytringer som ulovlige «handlinger»

Tolkning: perspektiv

Tolking: kontekst

Vurderingstemaer for avveininger

b. Ytringsfrihetsbegrensninger – krav til inngrep i denne friheten

Hjemmel i lov

Egnethet og nødvendighet

Proporsjonalitet

c. Trusler

Strl. § 263 (Grove trusler, strl. 264)

Den som i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

d. Oppfordringer til straffbare handlinger

Strl. § 183

Den som offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

e. Hatefulle, diskriminerende ytringer

Strl. § 185

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,*
- b) religion eller livssyn,*
- c) homofile orientering, eller*
- d) nedsatte funksjonsevne.*

f. Privatliv, personvern

GrL. § 102 (EMK art. 8)

Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon. Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.

Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet.

Privatlivsvern: Strl. § 267

Den som gjennom offentlig meddelelse krenker privatlivets fred, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Straff etter første ledd kommer ikke til anvendelse på den som bare har deltatt ved teknisk bistand eller distribusjon av et blad eller tidsskrift produsert i riket. Tilsvarende gjelder for kringkastingssendinger.

Straff etter første ledd kan bortfalle dersom meddelelsen var fremkalt av den fornærmede selv ved utilbørlig atferd, eller meddelelsen er blitt gjengjeldt ved en krenkelse av privatlivets fred eller en kroppskrenkelse.

Æresvern: Skl. § 3-6 a (tidligere strl. 1902 §§ 246, 247)

Den som uaktsomt har satt frem en ytring som er egnet til å krenke en annens ærefølelse eller omdømme, skal yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten ut fra den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke-økonomisk art som retten finner rimelig. Dersom den krenkede døde mindre enn 15 år før krenkelsen etter første ledd fant sted, kan krav om oppreisning settes frem av hans nærmeste.

En ærekrenkende ytring medfører ikke ansvar etter første ledd dersom den anses berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet. Ved denne vurderingen skal det særlig legges vekt på om ytringen hviler på et fyldestgjørende faktisk grunnlag, på ytringens grad av krenkelse, og om hensynet til den krenkede er tilfredsstillende ivaretatt ved for eksempel adgang til imøtegåelse, om allmenne interesser eller andre gode grunner tilsa at den ble satt frem, og om ytreren har vært i aktsom god tro med hensyn til de momenter som kan gjøre ytringen berettiget.

Reglene i § 3-6 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Vern mot sjikane: Strl. § 266

Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Vern om eget bilde: Åvl (2018) § 104

Fotografi som avbilder en person, kan ikke gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede, unntatt når

- a) avbildningen har aktuell og allmenn interesse*
- b) avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet*
- c) bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse*
- d) eksemplarer av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og den avbildede eller*
- e) bildet brukes som omhandlet i [§ 33](#) andre ledd eller [§ 37](#) tredje ledd.*

Vernet gjelder i den avbildedes levetid og 15 år etter utløpet av avbildedes dødsår

a. Noen andre grenser